מראה יחזקאל על התורה — נשא

נשא את ראש בני גרשון כו' לבית אבותם למשפחותם, י"ל למה כתב בכל המנינים בתחלה למשפחותם ואח"כ לבית אבותם וכאן הפך הסדר, והענין הוא שאסף אמר אלקים באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם כו' (תהלים מד ב), ידוע מה שהתרעם רבא (תענית כד:) ואנו בעינינו לא ראינו, ולא כן אנחנו אתנו שכבר ידוע ומפורסמים ניסיו וטובותיו שבכל יום עמנו ונפלאותיו המה הנפלאים והנסתרים כבכל עת ערב ובוקר כו' וכמ"ש הן הן גבורותיו ונוראותיו.

והיינו כמ"ש (תהלים יא ג) כי השתות יהרסון צדיק מה פעל, שכנסת ישראל מתרעמת ותאמר ציון עזבני ה' ושכחני כו', וכמו שדרשו בגמ' (ברכות לב:) על התשובה התשכח אשה עולה מרחם כו' שכולן לא בראתי אלא בשבילך הרי כל זמן שאני מסתכל בהן אני זוכר בך כו', והיינו כי הישראל הם משתתו של עולם כמ"ש בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית, והקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, אם כן ע"כ שבכל שעה ובכל רגע זוכרין למעלה בישראל איכה ירעו וירבצו שאל"כ צדיק מה פעל למה צדיקו של עולם בורא חדשים לבקרים ומאיר לארץ ולדרים וכ"ש מלאכים מנהיגים את החמה.

אמנם הקב"ה הוא מעורר ישינים ומקיץ נרדמים כאשר ייסר איש את בנו ומתאוה לתפלתן וכדאמרי' בגמ' (ר"ה יט.) פעם גזרה המלכות כו' נטלו עצה מן מטרונא כו' בואו והפגינו בלילה באו כו' אי שמים לא אחיכם אנחנו כו', כמו כן איתא במדרש [שמו"ר פנ"ב] לא זז מחבבה עד שקראה בתי ואח"כ אחותי ואח"כ אמי וחבה יתירה שנודעת להם שנקראים בנים למקום, אי שמים מה לו לאב שהגלה את בניו ויחלו ממשא מלך ושרים וכל השיעבוד מלכות שעלינו מאת ה' היתה זאת כי לב מלכים ושרים ביד ה', ומי זה אמר ותהי ה' לא צוה דודאי לא עביד קב"ה דינא בלא דינא, מ"מ הגרוע שבישראל טוב יותר מן המובחר שבגויי הארצות ולמה נשתנו מכל אומה ולשון, וכבר נאמר אצל גדעון (שופטים ו יג) ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו כו', ופירש"י דממה נפשך אם היו צדיקים יעשה לנו בזכותם ואם היו רשעים יעשה לנו ניסים כמו שעשה להם שכבשו רחמיו את כעסו ונגולו על מדותיו שנאמר וחנותי את אשר אחון וכו' אעפ"י שאינו הגון ואינו כדאי יחוס על שם כבוד קדשו המחולל מן הגוים כמ"ש ואעש למען שמי לבלתי החל כו' כי בכל צרתם לו צר ושכינה מה אומרת קלני מראשי, והוא שאמר דוד המע"ה אבותינו ספרו לנו א"כ ממה נפשך מחוייב לעשות עמנו ניסים וכנ"ל.

וזהו נשא את ראש בני גרשון שהישראל בגלותם נקראים בני גרשון שנתגרשה אמה כמ"ש ואתנה ספר כריתות כו' ור"ל שהגלה את בניו, ואיך יהיה זה שיהיה להם נשיאות ראש אעפ"י שאינם כדאי היינו לבית אבותם בזכותם יומשכו וישפעו רחמים ושלום וחיים טובים למשפחותם לכל קהל ישראל אוכי"ר.

נשא את ראש בני גרשון גם הם כו', הקשו המפרשים למה לי גם הם, ומ"ש רש"י בעבור שנשא ראש הקהתים מ"מ הא כל גמין רבוין הן, ונ"ל דהנה מצינו עוד שני שבטים שהקדימו הצעירים להבכורים שהם ראובן שקדמו יהודה ומנשה שקדמו אפרים, ושתי אלה מרומזים בפסוק זה נש"א א"ת רא"ש בנ"י גרשו"ן ג"ם כו' ר"ת ראוב"ן וס"ת מנש"י, וריבה אותם לנשיאות ראש שלא תאמר ח"ו שנמצא בהם פסול רק שזכו הקטנים וקדמום.

עוד יאמר, נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחותם, צריך להבין דבכל מקום כתב מתחלה למשפחותם ואח"כ לבית אבותם, והנ"ל דהנה התורה הורה לנו בשלשה דינים בזה אחר זה בפרשה זו, דהיינו הא' הוא הדין של איש או אשה כו' והתוודו את עונם והיא המצות עשה והתודו את עונם וכמבואר בס' החינוך, והב' הוא דין של הסוטה ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו כו', והג' הוא דין הנזיר, והנה למראה עיני ג' אלה הם כנגד מחשבה דבור ומעשה, דהיינו מצות ווידוי העיקר היא ההכנעה כי הלא בכל יום מתוודים כמה פעמים ואעפי"כ אין מרגישין בעצמם שום חטא והוא מחמת גודל לבב שאינן רוצים להשפיל דעתם ולהודות על כל עבירה שעושים, והב' הוא בדבור ועבר עליו רוח קנאה כו' ועשה לה הכהן כל התורה כו', והג' הוא במעשה על כל נפשות מת לא יבא כו' וכל דיני הנזיר הם במעשה.

והנה על שלשה אלה אפשר שנצטוו ישראל בפרשה זו, וישלחו מן המחנה כל צרוע וידוע שהצרעת בא על ג' דברים דהיינו הא' הגיאות לכך צריך עץ ארז ואזוב, והב' הוא לשון הרע מוציא רע, והג' צרת עין שלא רצה להשאיל כליו כמבואר ברש"י, והג' אלה הם בעצמם מחשבה דבור ומעשה, וי"ל שלכך נשתלח המצורע חוץ לג' מחנות, והב' הוא כל זב יש בו שני דברים דהיינו מחשבה שבודקין את הזב בהרהור כידוע ובעלי קרי באים מהרהור וגם בדבור כידוע מדברים בטלים ולצנות וכדומה וכמ"ש הספרים, ולכך נשתלח חוץ לב' מחנות, והג' הוא כל טמא לנפש הוא במעשה שטימא את עצמו ולכך נשתלח רק ממחנה אחת.

והנ"ל שזהו הביאור בברכת כהנים שיש שם הרבה דקדוקים כאשר יבוארו בביאורנו, והענין הוא שהקב"ה צוה לברכם שיקדשו את המחשבה ודבור ומעשה שלהם, וזה"ש כה תברכו את בני ישראל במה שכבר אמור להם דהיינו המבואר בפרשה זו עד עכשיו, יברכך ה' היינו לשון הכנעה כמ"ש נשתחוה ונכרעה נברכה, ועי"כ וישמרך יהיה לך קיום וכמ"ש חכז"ל (סנהדרין יא.) ר' זירא הוי מיטמר למסמכיה דאמר לעולם הוי קבל וקיים, כדתנן בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו, וזהו מורה על המחשבה להשפיל רום לבב וממילא יתוקן הדבור, מענה רך כו', וגם המעשה הקנאה והתאוה, והברכה הב' יאר ה' פניו דהיינו בתלמוד תורה כמו שמתפללין והאר עינינו בתורתך כי לימוד התורה היא לתקן הדבור כמו שפירשתי כבר ע"פ זאת תורת המצורע שלהמוציא רע יש לו תיקון התורה, ויחונך כמ"ש כן תחננו ותלמדנו, והברכה הג' היא ישא ה' פניו אליך יכבוש כעסו כמ"ש חכז"ל בסנהדרין (מד:) שיתפלל אדם שיהיו הכל מאמצין כחו בעת צרה, וישם לך שלום שיהיה לך התחברות ולא צרות עין רק שלום בגופך וממונך.

וידוע הוא כי ג' אלה הם כנגד השלש אותיות שבשם הוי"ה, וה' אחרונה היא השכינה וזהו ושמו את שמי על בני ישראל שע"י שיקשטו המחשבה ודבור ומעשה שלהם יוכלו להשרות עליהם השם הנכבד ואז ואני דהיינו השכינה שנקראת אני כמ"ש אני ראשון ואני אחרון אברכם.

והנה ידוע שהאבות הם היו מרכבה להשם, וזה"ש נשא את ראש בני גרשון אותם שאתם מצווים לגרשם ולשלחם מן המחנה תתן להם נשיאות ראש והיינו ע"י לבית אבותם בזכות האבות שהיו מרכבה להשם יחול עליהם ברכת כהנים ואז למשפחותם יהיה עליהם השראת השכינה כמ"ש משפחת הלבני

ומשפחת השמעי שמורה על השראת שכינתו ואין השכינה שורה רק על משפחה מיוחסת שבישראל.

סיומא דסדר נשים שמסיים הגמ' (סוטה מט:) אמר ליה רב יוסף לתנא לא תתני ענוה דאיכא אנא, אמר ליה רב נחמן לתנא לא תתני יראת חטא דאיכא אנא הדרן עלך פרק עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה, לחבר כל זה גם להבין איך אפשר שקרא לעצמו עניו או ירא חטא ושאר דקדוקים, נ"ל דהנה איתא בגמ' (ברכות לג:) אטו יראה מלתא זוטרתא היא אין לגבי משה כו', וידוע מה שנתקשו הכל דמה בכך שהיא מלתא זוטרתא לגבי דמשה מ"מ אצל העולם היא דבר גדול, והנ"ל דודאי מה שאמרו כאן במתניתין בטלה חסידות או ענוה או יראת חטא אי אפשר לומר דהכוונה שלא נמצאו עוד בדורות שלאחריהם שום חסיד או עניו כו' דהרי מצינו כמה פעמים בגמ' מעשה בחסיד כו' וכמו כן שאר המדות.

אבל הענין היא כדאמרי' גבי אברהם אבינו שנחשב לו לנסיון גדול מה שרצה לשחוט את בנו בשביל ציוויו של הקב"ה, דלכאורה מדת כל אדם היא שאם יאמר לו הקב"ה לשחוט את בנו בודאי ישמע לו וכמה צדיקים מסרו נפשם על קידוש השם לרבבות רק בשביל אמונה, אבל הענין הוא שאברהם חידש את הדבר שקודם לו לא מסר שום אדם את נפשו בשביל השי"ת והוא הטביע בבניו מדה זו שתהא נוחה לעשות ולקיים, כ"כ הצדיקים והחסידים הללו המוזכרים במשנה זו הם הפליגו במדת חסידותם וענוותנותן ויראתן עד שגברה מעלתן כל כך עד שיוכלו להשפיע על דורם שכל הדור ההוא היה נוח להם לאחוז במדה זו כי הם הכניעו כח היצה"ר מלפתות בני אדם לעבור על זה, והיינו דאמרי' בטלה ענוה ר"ל שבטלה מכל העולם, שבימיהם היתה מדה זו מפורסמת ומוטבעת אצל הרבה בני אדם על ידיהם וכ"כ שאר המדות, ומאז והלאה אם רצה אדם להתקדש ולאחוז במדה א' היה צריך עבודה רבה שלא היה בדורו מי שישפיע עליו סמך וסעד.

וע"כ משה רבינו ע"ה שהיה עניו מאוד והרגיש בעצמו שהוא בעל יראה ובדעתו היה שבודאי לא פעל ועשה הפעולות ועבודות הצריכות לזה עד שמטביע באדם מדה זו ע"כ שפט שבודאי מדה זו מפורסמת אצל כל ישראל ורובם ככולם יראים ושלימים וע"כ הניחה למלתא זוטרתא, וכמו כן ר' יוסף ור' נחמן שהרגישו בעצמם מדת ענוה ויראת חטא שפטו בענוותנותן שבודאי אינם יחידים בדורם והרבה יש כמותן ואדרבה בודאי יש בדור אחד גדול שהשפיע עליהם מדות הללו, וע"כ אמרו לתנא לא תתני דבטלה כי הרבה יש כמוני היום.

והנה חילוק יש בין ירא חטא ובין ירא אלקים, דהיינו ירא אלקים נקרא מי שמשמר עצמו מלעשות עבירה בשביל כבוד שמים כי ירא פן יענש אבל ירא חטא הוא היינו שירא מן החטא שלא יבא חטא על ידו אפילו בשוגג כי איך יוכל שהאברים שברא הקב"ה יעשו נגד רצונו אפילו בשוגג וע"כ הוא עושה לעצמו גדרים וסייגים שלא יבא חטא על ידו, וכ"כ אמרו חכז"ל (סוטה ב.) הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין כדי שלא יבא לידי כך, נמצא דהנזיר נקרא ירא חטא, והנה אמרו חכז"ל (סוטה מו:) ידינו לא שפכו את הדם הזה שלא פטרנוהו בלא לויה, וע"כ הביאו בגמ' כאן כמה עובדות שליוו החכמים לחבריהם ומדה זו בא מן הענוה שיהיה מכבד לחבירו, והוא שסיימו כאן ר' נחמן ור' יוסף שאמרו שיש בהן מדת ענוה ויראת חטא, ולפי הצעותינו שכוונתם היה בזה להוכיח שכל הדור זכאין במדות הללו וממילא הדרן עלך פרק עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סוטה שלא יצטרך העולם לעגלה ערופה וגם לא יארע להם הקלקול של סוטה הנ"ל.

חידושי אגדה לחתונהכה תברכו כו', צריך לבאר ההמשך של פ' סוטה ונזיר לכאן, וגם מ"ש כה תברכו ולא הזכיר מקודם גוף הדין שצריכין לברך, וכמו שהקשו בריש ברכות תנא היכא קאי כו', ולענ"ד עפימ"ש הנה כי כן יבורך גבר (עיין לעיל פ' לך לך), וכ"כ שורש ויסוד כל הטובות הוא ע"י נשיאת אשה, כמ"ש שרוי בלא ברכה, להניח ברכה אל ביתך כו', שרוי בלא חומה דהיינו בלא שמירה, בלא טובה לא טוב היות אדם לבדו, בלא שלום כי שלום אהליך כו', והכל נרמז בפסוקים אלו יברכך כו' היינו ברכה, וישמרך היינו שמירה, יאר כו' כי רצון השי"ת הוא שורש כל הטובות כמ"ש כי באור פניך כו' תורת חיים כו', ישא כו' היינו שלום, וכל זה כשכוונתו לשם שמים כמ"ש בעוללת אפרים שע"ז אמרו כל הרואה סוטה כו', ולכך סיים כאן כה תברכו קאי על מ"ש לעיל שצריך לזהר מאשה רעה ועי"כ יגיע לכל הברכות והטובות יברכך ה' כו'.

עוד לחתונה, דצריך להבין דכאן כתיב אצל ממון שמירה ולא חנינה משמע שמגיע מצד הדין, ואצל תורה הזכיר חנינה שאצל יאר כו' דקאי על התורה כמ"ש והאר עינינו כו' כתב ויחונך שיעשה במתנת חנם, ודוד המלך ע"ה שינה הסדר דאצל ברכה אמר חנינה ואצל תורה אמר שמירה כמ"ש (תהלים סז ב) יחננו ויברכנו יאר אתנו סלה כלומר שיהא קיים ועומד, ונ"ל עפימ"ש ותרא את עני כו' עוד הם מדברים כו' ועפימ"ש היש ה' בקרבנו כו' כי גדול עד שחקים כו' בעושין לשמה כו', וביאור הדבר דיש ב' עניני הנהגות דהיינו השגחה כללית והשגחה פרטיית כו' כמ"ש במ"א [ועיין בהגדה מראה יחזקאל אופן ג' על כהא לחמא] וע"כ אין צריך לדאוג על פרנסה שהשי"ת מחויב לפרנס אותנו כחיוב האדון לעבדו וכמ"ש חז"ל מימי לא ראיתי כו'.

וזה שאמר עוד הם מדברים ותרא את עני כו' (ע"ש בהגדה הנ"ל) אך כל זה כשיש השגחה פרטיית אבל בזמן הזה שאנחנו בגלות תחת המזל חד דרגא ולכך צריך להתפלל על פרנסה במתנת חנם, אבל על תורה לעולם צריך מתנת חנם כמ"ש במדרש על משה קבל תורה כו' דלגבי משה היה קבלה והוא מסרה ליהושע בעין יפה ולא שייך לכתוב אצל משה שהקב"ה מסרה לו דלגבי השי"ת לא היה נחשב נתינה ע"ש, ולכן כתב כאן אצל ממון שמירה דמיירי בארץ ישראל שיש השגחה פרטיית והברכה מצד הדין ומרויח השמירה אבל תורה צ"ל מתנת חנם, אבל דוד המלך ע"ה קאי על הגלות שעומדין תחת המזל לכן כתב אצל ברכה חנינה שגם בזה צריך להיות ע"י תפלה ובקשה שיחננו במתנת חנם, ואצל התורה מבקשין שמירה שלא תשכח ח"ו מישראל, וע"ז מסיים שלא תתמה מחמת ששינה הלשון שכתב בתורה וע"ז אמר לדעת בארץ כו' כמ"ש בנועם מגדים.

והנה כל זה שייך ג"כ לענין נשיאת אשה עפימ"ש כי כן יבורך גבר כו', דצ"ל כמ"ש לעיל דצריך להחזיק בהשורש של כל הברכות ובענין האשה רואין למראה עינים שהוא בהשגחה פרטיית כמ"ש על מצא או מוצא (ועיין לעיל בפ' תולדות), וכל זה כשהוא לשם שמים, וע"כ נסמכה פ' זו לדלעיל שכל הרואה סוטה כו', דשמעינן מינה דצ"ל הזיווג לשם שמים ונקה האיש מעון כו', וזש"ה כה תברכו דמלת כה הוא נקבה כידוע והיינו אמור להם מה שכבר נאמר לעיל שצריך לחזור אחר זיווג הגון ועי"כ זוכה לכל הברכות כמו שהם כתובים בתורה בהשגחה פרטיית.